

λους και ασθενεστάτους ἐλέγχους, ὡς νὰ ἐσύμφερεν εἰς τὸν δικαστὴν και εἰς τοὺς νόμους ὄχι νὰ ἐρευγήσῃ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ νὰ ἀποδείξῃ τὸ ἀδίκημα, ὡς νὰ μὴν ᾔτο τόσον πλειότερος ὁ κίνδυνος νὰ καταδικασθῇ ὁ ἀθῶος, ὅσον εἶναι μικροτέρα ἡ πιθανότης τοῦ ἀδικήματος. Λεῖπει ἀπὸ τῶν πλειότερων τὰς ψυχὰς ἡ δραστήριος ἐκείνη θέλησις, ἣτις εἶναι ἐξίσου ἀναγκαία εἰς τὰς μεγάλας κακίας, καθὼς και εἰς τὰς μεγάλας ἀρετάς. Πιὲ τὰς μεγάλας ἀρετὰς σύγχρονοι βασιλεύουν αἱ μεγάλαι κακίαι εἰς τὰ ἔθνη, ὅσα σῶζονται διὰ τὴν ἰσχὺν τῆς πολιτικῆς αὐτῶν κυβερνήσεως, και τὸν θερμότετον ζῆλον τοῦ κοινοῦ καλοῦ. Ἀλλ' εἰς τὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα σῶζονται διὰ τὸ ἴδιον αὐτῶν μέγεθος, ἢ διὰ τὴν σταθερὰν τῶν νόμων χρηστότητα, τὰ πάθη τῆς ψυχῆς εἶναι ἀσθενῆ, και συντελοῦν πλέον εἰς διατήρησιν παρὰ εἰς διόρθωσιν τῆς πολιτικῆς κυβερνήσεως. Καὶ ἐκ τούτου συνάγεται τὸ ἀξιόλογον τοῦτο συμπέρασμα, ὅτι αἱ μεγάλαι κακίαι δὲν εἶναι πάντοτε σημείον τῆς φθορᾶς τοῦ ἔθνους.

§ XIV.

ΠΕΡΙ ΑΔΙΚΗΜΑΤΩΝ ΑΡΧΟΜΕΝΩΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΣΥΝΑΙΤΙΩΝ.

Ἄν και οἱ νόμοι δὲν πρέπη νὰ κολλάζωσι τὸν σκοπὸν, δὲν ἀκολουθεῖ ὅμως ἐκ τούτου, ὅτι ἡ πρώτη ἐπιβολή, ἡγοῦν ἡ πράξις ὅθεν ἀρχίζει τὸ ἀδίκημα, και ἡ ὁποῖα φανερόναι τὴν θέλησιν και τὸν σκοπὸν τῆς τελέσεως τοῦ ἀδικήματος, πρέπει νὰ μὲνῃ ἀτιμώρητος. Ἡ τοιαύτη πράξις εἶναι ποινῆς ἀξία, ἂν και μετρίωτέρας παρὰ τὴν

ὀφειλομένην εἰς τὸ τελεσμένον ἀδίκημα ποινήν. Ἡ ποινή ἐμποδίζει καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιβολὴν ἢ ἀρχὴν τοῦ ἀδικήματος. Ἀλλ' ἐπειδὴ μεταξύ τῆς ἐπιβολῆς καὶ τῆς τελέσεως τῆς κακίας μεσολαβεῖ πολλάκις χρονικὸν διάστημα, ἡ ποινή τῆς ἀπλῆς ἐπιβολῆς πρέπει νὰ ᾖ μικροτέρα παρὰ τὴν ποινήν τοῦ τελεσμένου ἀδικήματος, διὰ νὰ ἔχη μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἀφορμὴν καὶ καιρὸν μετανοίας, ὅστις ἠθέλησεν, ἀλλὰ δὲν ἐξέτελεσεν ἀκόμη τὸ ἀδίκημα.

Ὡσαύτως μικροτέρα πρέπει νὰ ᾖ καὶ ἡ ποινή τῶν συναιτίων παρὰ τὴν ποινήν τοῦ αὐτουργοῦ τοῦ ἀδικήματος. Ὅσον εἶναι μεγαλύτερος ὁ κίνδυνος, τὸν ὁποῖον ἐντάμα πολλοὶ ἀναδέχονται, τόσον πλειότερον ἀγωνίζονται νὰ τὸν ἐξισάσωσι δι' ὅλους. Ὅθεν εἶναι δυσκολώτερον εἰς αὐτοὺς νὰ εὔρωσι μεταξύ των τὸν θέλοντα νὰ γενῆ αὐτουργὸς τοῦ ἀδικήματος, διότι κινδυνεύει πλειότερον παρὰ τοὺς ἄλλους. Εἶναι λοιπὸν εὐλόγον καὶ νὰ κολασθῇ βαρύτερα ὁ αὐτουργὸς παρὰ τοὺς συναιτίους, ἔξω μόνον ἂν εἶχαν τάξιν βραβεῖον εἰς αὐτὸν οἱ συναίτιοι· διότι τότε ἡ ποινή πρέπει νὰ ᾖ ἴση εἰς ὅλους, ἐπειδὴ ἡ ταχθεῖσα εἰς τὸν αὐτουργὸν ἀμοιβῆ ἀπὸ τοὺς συναιτίους ἐξισάζει εἰς ὅλους τὸν κίνδυνον. Κατὰ πολλὰ λεπτολόγον ἠθέλαν ἴσως μὲ κρίνειν, ὅσοι δὲν συλλογίζονται πόσον ὠφέλιμον εἶναι νὰ κόπτωσιν οἱ νόμοι, ὅσον δυνατὸν, τὰς ἀφορμὰς τῆς συμφωνίας πολλῶν ἀνθρώπων εἰς πράξιν ἀδικήματος.

Τινὰ δικαστήρια συγχωροῦν τὸ πταῖσμα εἰς ἐκεῖνον, ὅστις φανερώσῃ τοὺς συναιτίους του. Ἡ συγχώρησις αὕτη δύναται νὰ ᾖ καὶ βλαβερὰ καὶ ὠφέλιμος. Εἶναι βλα-

ερα, διότι τὸ ἔθνος δικαιώνει τοιοῦτοτρόπως τὴν προδοσίαν, τὴν ἁπολαύ μισοῦν καὶ αὐτοὶ οἱ κακοῦργοι εἶναι βλαβερά, διότι ὀλιγώτερον βλάπτουν τὸ ἔθνος τὰ ἀδικήματα τῆς ἀνδρίας παρά τὰ ἀδικήματα τῆς ἀνανδρίας, καθόσον ἡ μὲν ἀνδρία εἶναι σπάνιος, καὶ προσμένει εὐργετικὴν τινὰ δύναμιν, διὰ τὴν κατευθύνει πρὸς τὸ κοινὸν καλόν, ἡ δὲ δειλία εἶναι κοινοτέρα, διαδίδεται εὐκόλως καὶ κοινώνεται ἀπὸ ἑνα εἰς ἄλλον ἀξάνουσα καθημέραν. Μὲ ταύτην τὴν συγχώρησιν τὸ δικαστήριον δείχνει ἀκόμη τὴν ἀμηχανίαν του, καὶ ὁ νόμος φανερόναι τὴν ἰδίαν ἀδυναμίαν, ἐπειδὴ ζητεῖ βοήθειαν ἀπ' αὐτὸν τὸν παραβάτην τοῦ νόμου. ¹ Γίνετ' ἐξε-

1. Εἰς ὅλους εἶναι γνωστὸν, καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ τὸ ἀρνῆθῃ, ὅτι καὶ τὰ δικαστήρια πίπτουν εἰς ἀμηχανίαν, καὶ ὁ νόμος ἀδυνατεῖ, ὁσῆκε ἢ ἐξέτασις εἶναι περὶ ἀφανῶν ἀδικημάτων. Εἶναι λοιπὸν ὀφελιμώτατον νὰ θάλλῃ τις τὴν ἀπιστίαν καὶ ὑπεψίαν ἀναμίσει τῶν κακοῦργων, νὰ κάμῃ καθένα ἀπ' αὐτοῦς νὰ φοβῆται ὡς κατήγορον καθένα ἀπὸ τοὺς συναιτίους καὶ συμπράκτορας τῆς κακίας του. Γεννᾷ βέβαια ὁ τρόπος εἶτος τὴν ἀνανδρίαν, ἀλλὰ τὴν γεννᾷ εἰς τὰς καρδίας τῶν κακοῦργων. Καὶ εἶναι ἀναμφισβότως ὀφελιμον νὰ μὴν ᾔνοι θαρραλέαι εἰ κακοῦργοι. Ἡ εὐσυνειδήσια τοῦ συγγραφέως προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀγαθωσύνην καὶ γενναιοσύνην τῆς ψυχῆς του. Ἀλλ' ἡ ἀνθρώπινος ἠθικὴ τῆς ὁποίας οἱ νόμοι εἶναι τὸ θεμέλιον, καταγίνεται εἰς τὴν κοινὴν εὐταξίαν, οὐδὲ πρέπει νὰ νομιζῇ ἀρετὴν τὴν πρὸς ἀλλήλους πίστιν τῶν κακοῦργων, διὰ νὰ ταράττωσιν ἀκινδύνως τὴν τάξιν, καὶ νὰ παραθαίνωσι τοὺς νόμους. Ἄν εἰς τοὺς φανεροὺς πολέμους δεχώμεθα τοὺς παρά τῶν ἐχθρῶν αὐτομόλους, ¹ μὴ δὲν εἶναι πολὺ δικαιότερον νὰ τοὺς δεχώμεθα εἰς τὸν σκοτεινὸν πόλεμον τῶν κακοῦργων, οἱ ὁποῖοι πολιοῦν τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν μὲ ἀφανεῖς ἐνέδρας καὶ προδοσίας; Σ η μ . τ ο ὕ

ΔΙΩΡΟΤ.

ναντίας ὠφέλιμος, διότι ἐμποδίζει τὰ δεινὰ ἀδικήματα, τὰ ὅποια φοβίζουν περισσὰ τὸν λαὸν ¹, ἐνώσω ἀγνοεῖ τοὺς αἰτίους. Συνεργεῖ ἀκόμη νὰ δείξῃ ὅτι εὐκόλα παραβαίνει τὰς μερικὰς συνθήκας, ὅστις παραβαίνει τὰς κοινὰς συνθήκας τῶν νόμων. Ὡφελιμώτερος ἤθελ' εἶσθαι, κατὰ τὴν γνώμην μου, γενικός τις νόμος, ὑποσχόμενος συγχώρησιν εἰς ἐκεῖνον ἀπὸ τοὺς συναιτίους, ὅστις φανερίωσῃ τὸ ἀδίκημα, παρὰ μερικὴν συγχωρήσεως διαλλάλημα εἰς μερικὴν τινα περίστασιν. Διότι τοιοῦτος νόμος ἤθελ' ἐμποδίζει τὰς ἐνώσεις καὶ συνομοσίας τῶν κακούργων, φοβίζων καθένα ἀπὸ τοὺς συναιτίους μήπως κινδυνεύσῃ μόνος αὐτός· καὶ οἱ κακοῦργοι δὲν ἤθελαν γίνεσθαι τυλμηροί, μανθάνοντες ἀπὸ τὸ δικαστήριον, ὅτι εὕρισκονται περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ὁ νόμος ἔχει χρείαν τῆς βοήθειας των. Ὁ τοιοῦτος ὅμως νόμος ἔπρεπ' ἐνταυτῇ νὰ ἐξορίζῃ τὸν μηνυτὴν, εἰς τὸν ὅποιον ἐσυγχιόρησε τὸ πταίσμα Ἀλλὰ ! τί ματαίως ἀγωνίζομαι νὰ

1. « Παρητήρησαι τί συμβαίνει τὴν πρώτην στιγμὴν, ὅτε διασπείρεται εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία μας ἡ φήμη τινὸς δεινοῦ ἀδικήματος. Οἱ πολῖται ἐμοιάζουν ἀνθρώπους βλιπόντας κεραυνὸν πεσμένον εἰς τοὺς πόδας των· καθεὶς ἀπ' αὐτοὺς ἀγανακτεῖ καὶ φρίττει· ἡ φαντασία καθενὸς εἰκονίζει ζωνταῖς τὸν κίνδυνον, καὶ ἡ ψυχὴ του κινημένη ἀπὸ συμπάθειαν, κλαίει τὰ πάθη τῶν ἀδικημένων. Ἄυτη εἶναι ἡ ἀρμείδιος ὥρα τῆς καλῆς τοῦ ἀδικήματος· μὴ τὴν ἀφίσχη νὰ περάσῃ· σπεύδασε νὰ ἐλέγξῃς καὶ νὰ κρίνῃς τὸ ἀδίκημα . . . σὺρε τὸν ἔναχον εἰς τὸ δικαστήριον, κήρυξί τον εἰς τοὺς πολίτας· καὶ θέλου ἐπαινέσειν τὴν κρίσιν σου, ὡς ἀγγελίαν εἰρήνης καὶ ἐλευθερίας. »

παύσω τῆς συνειδήσεως τὴν ταραχὴν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνομαι, συγχωρῶν τὴν προδοσίαν καὶ τὸ ψεῦδος εἰς τοὺς ἱεροὺς νόμους, οἱ ὅποιοι εἶναι τὸ σημεῖον τῆς κοινῆς πίστεως, καὶ τὸ θεμέλιον τῆς ἠθικῆς τῶν ἀνθρώπων; Ἔπειτα, πόσον κακὸν παράδειγμα εἰς ὅλον τὸ ἔθνος, ἂν δὲν ἐπληροῦτο ἡ ὑπόσχεσις τῆς συγχωρήσεως, ἀλλὰ κατεδικάζετο μὲ μάταια σοφίσματα ὅστις ἐπίστευσεν εἰς τὴν ὑπόσχεσιν τῶν νόμων! ¹ Δὲν εἶναι σπάνια ταῦτα τῆς ἀπιστίας καὶ ἀπάτης τὰ παραδείγματα· καὶ διὰ τοῦτο οὐδ' εἶναι σπάνιοι, ὅσοι στοχάζονται τὰ ἔθνη ὡς μηχανὰς πολυπλόκους, τῶν ὁποίων κινοῦν, ὡς θέλουν, τὰ ἐλατήρια οἱ δυνατοὶ καὶ οἱ ἐπιδέξιοι. Αὐτοὶ, ἀναίσθητοι εἰς ὅσα θέλγουν τὰς ὑψηλὰς καὶ εὐκισθήτους ψυχὰς, ἐρεθίζουν εἰς τοὺς ἄλλους μὲ ἀτάραχον ἀγγίνοιαν τὰ πλέον καταθύμια αἰσθήματα, καὶ τὰ βιαιότατα πάθη, ὅσάκις εἶναι ὠφέλιμα εἰς τοὺς σκοπούς των, ψηλαφῶντες τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, καθὼς οἱ μουσικοὶ τὰς χορδὰς τῶν ὀργάνων.

1. « Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς φυλακὰς τῆς Βικέτρης (Bicêtre) ἐπέρασιν ἐγκλειστος τὰ τελευταῖα δεκαεπτὰ ἔτη τῆς ζωῆς του ἕνας ἀπὸ τοὺς συναιτίους τοῦ Καρπούζου [περιβοήτου ληστοῦ]. Ὑπεσχέθησαν νὰ τοῦ χάρισωσι τὴν ζωὴν, ὡς ἀμειψὴν τῆς ἀνακαλύψεως ἄλλων ἐνόχων. Ἐκαμειπὴν τὴν ἀνακάλυψιν, καὶ τοῦ ἐχάρισαν τὴν ζωὴν· ἀλλὰ δολίως κατὰ τὸ γράμμα τῆς ὑποσχεσεως. Ἡ ζωὴ ἐγεινεν εἰς αὐτὸν ἀληθινὴ βίασις· καὶ εἰς δεκαεπτὰ ἐτῶν διάστημα ἐδιδάσκετο καθημέραν, ὅτι εἶναι ἄλλα κακὰ φρικτότερα τοῦ ὁποίου ἐφοβήθη ὡς φρικτοτάτου ἐλῶν τῶν κακῶν θανάτου. » MIRABEAU, *Obseivat. sur Bicêtre.*

§ XV.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΡΙΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ.

Γίνεται φανερόν ἀπὸ τὰς μέχρι τούτου δειχθείσας ἀληθείας, ὅτι τέλος τῶν ποινῶν εἶναι ὄχι νὰ βασανίζωσι τὰ εὐαίσθητα τῶν ἀνθρώπων σώματα, ἢ νὰ κάμωσιν ἀτέλεστον τὸ τελεσμένον ἀδίκημα. Τοιαύτη ἀνωφελὴς σκληρότης, ὄργανον τῆς μανίας καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἢ τῆς ἀδυναμίας τῶν τυράννων, ἔπῳς εἶναι δυνατὸν νὰ εὔρεθῇ εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, ἥτις πρέπει νὰ κυβερνᾷ μὲ γαλήνην τὰ μερικὰ τῶν ἀνθρώπων πάθη, καὶ ὄχι νὰ ἐνεργῇ αὐτὴ κατὰ πάθος; ἔτι πῶς αἱ κραυγαὶ τοῦ δυστυχοῦς βασανιζομένου δύνανται νὰ ἀνακαλέσωσιν ἀπὸ τὸν παρελθόντα χρόνον, ὅστις δὲν ἐπιστρέφει πλέον, τὰς ἤδη τελεσμένας κακίας; Δι' ἄλλο δὲν ἐπιβάλλονται αἱ ποιναὶ, παρὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὸν ἔνοχον νὰ προξενήσῃ νέας βλάβας εἰς τοὺς συμπολίτας του, καὶ νὰ μακρύνωσι τοὺς λοιποὺς ἀπὸ τὴν μίμησιν αὐτοῦ. ¹

1. « Ὅστις συλλογισθῇ τὰς περὶ ἀδικημάτων κρίσεις τῶν καλοῦν Ῥωμαίων, καὶ τὴν ἀκριβεστάτην αὐτῶν προσοχὴν νὰ μὴ γύνωσι ματαίως τὸ αἷμα τῶν πολιτῶν ἐκπλήττεται, ὅτι τόσον εὐκόλως τὸ γύνουν σήμερον αἱ πλειότεραι πολιτεῖαι. Ἰτο λοιπὸν ἡ Ῥωμαϊκὴ πολιτεία κακὰ διαταγμένη; ἔχουν ἄρα πλειότεραν ἀσφάλειαν αἱ σημεριναὶ μας πολιτεῖαι; Κρατεῖ καθένα εἰς τὰ ὅρια τοῦ καθήκοντος ὄχι τόσον ἡ σκληρότης τῶν ποινῶν, ἔσον τὸ ἀπαρκίτητον αὐτῶν. Ἄν ἡ ἀπλή κλοπὴ κολάζεται μὲ θάνατον, ἔ ποία ποινὴ μένει πλέον διὰ τοὺς φονιάς; »
 VATTIER, Droit des gens, etc. liv. 3, chap. 13, § 171.

Ἐκεῖναι λοιπὸν αἱ ποιναὶ πρέπει νὰ προκρίνωνται, ὅσαι ἀνάλογοι μὲ τὰ ἀδικήματα, προξενοῦν εἰς μὲν τὰς ψυχὰς τῶν βλεπόντων δραστικωτέραν καὶ μονιμωτέραν, εἰς δὲ τὸ σῶμα τοῦ κολαζομένου, ὅσον δυνατὸν, ὀλιγώτερον σκληρὰν τὴν αἰσθησιν.

Ἰ Τίς δύναται χωρὶς φρίκην νὰ ἀναγνώσῃ εἰς τὰς ιστορίας τὰ ἀνωφελῆ καὶ βάρβαρα βασανιστήρια, ὅσα ἀσπλάγγως ἐπενόησαν καὶ ἐμεταχειρίσθησαν ἄνθρωποι ὀνομαζόμενοι σοφοί ; Ἰ Τίς εἶναι τόσο ἀναίσθητος, ὥστε νὰ βλέπῃ χωρὶς ἀγανάκτησιν γιλιάδας ἀνθρώπων, ἢ ἀναγκαζομένους ἀπὸ τὴν ἀπελπισίαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν προτέραν τῆς φύσεως κατάστασιν, διὰ νὰ φύγωσι τὰ κακὰ, ὅσα προξενοῦν, ἢ ὑποφέρουν οἱ νόμοι, βοηθοῦντες πάντοτε τοὺς ὀλίγους, καὶ ἀδικοῦντες τοὺς πολλοὺς, ἢ ἐγκαλουμένους δι' ἀδικήματα ἀδύνατα, ἐπινοημένα ἀπὸ τὴν δειλὴν ἀμαθίαν, ἢ καταδικαζομένους ὄχι δι' ἄλλο, πλὴν διότι ἐφύλαξαν πιστῶς τὰς ἰδίας αὐτῶν ὑπολήψεις καὶ γνώμας ; Ἰ Τίς, λέγω, δύναται νὰ τοὺς βλέπῃ σπαραττομένους ἀπὸ ἀνθρώπους ὁμοιοπαθεῖς μὲ βραδείας καὶ πομπικὰς στρεβλώσεις, καὶ γινομένους

« Τῆς ποινῆς σκοπὸς, νομίζω, πρέπει ἀκόμη νὰ ἦναι ἡ πλήρωσις τῆς προξενουμένης εἰς τὴν πολιτείαν, ἢ τὸν κατὰ μέρος πολίτην ζημίας. καὶ κατὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον πρέπει νὰ ὀρίζεται ἡ ποινὴ παντὸς ἀδικήματος. Ἐκ τούτου γεννᾶται τὸ θεμελιώδες ἀξίωμα τοῦτο, ὅτι ἀντὶ νὰ θανατάνεται ὁ ἐνόχος, ἔπρεπε νὰ καταδικάζεται εἰς ὑπευργίας ὠφελίμους εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, πλείωτερον ἢ ὀλιγώτερον μακρὰς κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ἀδικήματος » Ζημ. ἀνέκδ. τοῦ ΜΟΒΕΛΙΕΤ.

θέαμα τερπνόν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἐνθουσιασμένου ὄγλου;

Διὰ τὴν ἐπιτύχη ἢ ποινὴν τὸν σκοπὸν τῆς, ἀρκεῖ τὴν ὑπερβάλλη τὴν ἀπὸ τὴν πράξιν τῆς κακίας ἐλπίζομένην ὠφέλειαν, τὴν ἴσως βεβαία¹, καὶ ἀναπόφευκτος, καὶ τὴν στερεῦν τὸν ἐνόχον τῆς κακίας ἀπὸ τὸ ὅποιον ἔλπιζε κέρδος ἀπ' αὐτὴν. Πᾶν τὸ περιπλέον εἶναι ἀνωφελές, καὶ ἀκολούθως τυραννικόν. Λαμβάνουν τοὺς κανόνας τῆς διαγωγῆς των οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν συνεχῆ τῶν κακῶν ἐνέργειαν, ὅσα γνωρίζουν, καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ ἄγνωστα εἰς αὐτοὺς κακά. Ὑποθέτω δύο Ἰβνῆ, εἰς ἓν ἀπὸ τὰ ὅποια, τῆς κλίμακος τῶν ποινῶν (ἀναλόγου μὲ τὴν κλίμακα τῶν ἀδικημάτων) ἢ ἀνωτάτη ποινὴ εἶναι ἡ ἐπὶ ζωῆς δουλεία τοῦ ἐνόχου, καὶ εἰς τὸ ἄλλο, ὁ τροχός· καὶ κατὰ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν λέγω, ὅτι τὸ πρῶτον θέλει φοβεῖσθαι τόσον τὴν ἐπὶ ζωῆς δουλείαν, ὅσον καὶ τὸ δεύτερον τὸν τροχόν· καὶ ἂν τὸ πρῶτον ἔκοινεν εὐλόγον τὴν εἰσάξῃ εἰς τὰ δικαστήριά του τὰς μέγιστας ποινὰς τοῦ δευτέρου, ὡσαύτως εὐλόγον ἔθελε κριθῆναι τὴν αὐξήσῃ καὶ αἱ ποινὰι τοῦ δευτέρου, διαβαί-

1. « Πᾶν φαίνεται ἐξεναντίας, ὅτι ὁ κριτής πρέπει τὴν συλλογίζεσθαι τὸ ἀβέβαιον τῆς ποινῆς, ὡς ἐκ μέρους τοῦ κακούργου, καὶ τὴν ἐπιβάλλη τὴν ποινὴν τόσον φοβερωτέραν, ὅσον εἶναι δυνατώτερον εἰς ἐκεῖνον τὴν ἀποφυγῆ· καθὼς, παραδείγματι χάριν, συμβαίνει εἰς τὰ ἀδικήματα τῆς πυρπολήσεως καὶ τῆς φαρμακείας, τὰ ἑποῖα εἰ πυρπολεῖται καὶ οἱ φαρμακοὶ εὐκολὰ ἐμποροῦν τὴν κρύψωσι, καὶ τῶν ἑποίων τὴν κάλασιν εὐκολὰ ἐλπίζουσι τὴν ἀποφυγῆσι. » Σημ. τοῦ ΔΙΔΚΡΟΥ.

νοῦσαι κατὰ μικρὸν ἀπὸ τὸν τροχὸν εἰς τὰς βραδυτέρας καὶ περιεργότερας βρασάνους, καὶ τελευταῖον εἰς αὐτὰς τὰς ἄκρας ἐξακριβιώσεις τῆς γνωστῆς ἐπιστήμης τῶν τυράννων.

Ὅσον αἱ κολάσεις γίνονται σκληρότεροι, τόσον ἀποσκληρύνονται καὶ αἱ ψυχὰι τῶν ἀνθρώπων, ἐξισαζόμεναι μὲ τὴν ἀγριότητα τῶν νόμων, καθὼς ἐξισάζονται τὰ ὑγρά μὲ τὸ περιέχον ἀγγεῖον. Καὶ ἡ ἀείζωος ἰσχύς τῶν παθῶν εἶναι τοιαύτη, ὥστε μετὰ ἑκατὸν χρόνους σκληρῶν κολάσεων ὁ τροχὸς δὲν θέλει φαίνεσθαι φοβερώτερος ἀφ' ὅ, τι πρότερον ἐφαίνετο ἢ φυλακῆ.¹

Τῆς ποινῆς ἢ σκληρότης κάμνει τὸν ἔνοχον ταλμηρότερον νὰ τὴν ἀποφύγῃ, καὶ τὸν παρακινεῖ νὰ πράξῃ πλειότερας κακίας, διὰ νὰ μὴ πάθῃ τὴν ποινὴν μιᾶς μόνης. Αἱ δεινόταται καὶ φονικώταται κακουργίαι συνέβησαν πάντοτε κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, καὶ εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους, ὅπου αἱ κολάσεις ἦσαν σκληρόταται· διότι τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς θηριώδους σκληρότητος, τὸ ὁποῖον ὠδήγει τὸν κάλαμον τοῦ νομοθέτου, ἐκυδέρνα καὶ τὴν μά-

1. « Δὲν εἶμαι τῆς αὐτῆς γνώμης μὲ τὸν Συγγραφεῖα. Σκληρύνει βέβαια τὰς ψυχὰς ἢ σκληρότης τῶν νόμων, καὶ τοῦ πάσχειν ἢ εἶς· ἀλλ' ἔτιαν ὁ ἀθῶος ζῆ ἡσυχίας καὶ ἀσφαλείας, αἱ ἀποκαίμεναι εἰς τοὺς κακούργους ποινὰὶ θέλουσι πάντοτε φοβεῖσθαι, χωρὶς νὰ σκληρύνωσι τὰς ψυχὰς, οὐδ' εἶναι φέβος μήπως αἱ ψυχὰὶ συνειθίσωσι νὰ συλλογίζωνται χωρὶς φρίκην τὴν στρέβλωσιν τῶν μελῶν, καὶ τὸν εἰς τῆς στρέβλωσιως δδυνηρὸν θάνατον. Μ' ὅλον τοῦτα δυσάζω κ' ἐγώ, ὡς ὁ Συγγραφεὺς, ὅτι εἶναι ἀνωφελεῖς τῶν ποινῶν ἢ σκληρότης, καὶ πολεμῶ τοὺς λόγους, ἀλλ' ὄχι καὶ τὰς γενικὰς ἀρχὰς του. » Σ η μ. τοῦ DIDEROT.

χαιραν τοῦ πατροκτόνου καὶ τοῦ φονέως· ἀπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα κινούμενοι, οἱ μὲν ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενοι ὑπηγόρευαν νόμους σκληροὺς εἰς τὰς σκληρὰς καὶ δουλωμένας ψυχὰς τῶν ὑπηκόων, οἱ δὲ ὑπήκοοι κατέσφαζαν τοὺς τυράννους, διὰ τὴν ἀναγορεύσασιν νέους ἄλλους τυράννους.

Γεννῶται ἀπὸ τὴν σκληρότητα τῶν ποινῶν ἄλλα δύο ὀλέθρια ἐπακολουθήματα, ἐναντία εἰς τὸ τέλος τοῦ ἐμποδίσσειν τὰ ἀδικήματα. Τὸ πρῶτον εἶναι, ὅτι δυσκόλως φυλάσσεται ἡ οὐσιώδης ἀναλογία μεταξὺ τοῦ ἀδικήματος καὶ τῆς ποινῆς· διότι, ὅσον διάφορα καὶ ἂν ᾖναι τὰ εἶδη τῶν ποινῶν, ὅσα ἐπενόησεν ἡ ἀσπλαγχνία, δὲν ὑπερβαίνουν μ' ὅλον τοῦτο τὴν ἐσχάτην ἐκείνην δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου, περιορισμένην ἀπὸ τὴν αἴσθησιν καὶ κρᾶσιν τοῦ σώματος, οὐδ', ἀφυῶ φθᾶση τις εἰς τοῦτο τὸ ἄκρον, δύναται πλέον τὰ εὐρῆ ποινὴν ἀνάλογον εἰς βαρύτερα καὶ βλαπτικώτερα ἀδικήματα. Τὸ δεύτερον ἐπακολούθημα εἶναι, ὅτι ἀπὸ ταύτην τῶν ποινῶν τὴν σκληρότητα γεννᾶται ἡ ἀτιμωρησία. Εἰς τὸ καλόν, καθὼς καὶ εἰς τὸ κακόν, ἡ αἴσθησις τῶν ἀνθρώπων εἶναι περικλεισμένη εἰς ὅρια· καὶ αἱ κατὰ πολλὰ σκληραὶ ποιναὶ εἶναι ἔργον προσωρινῆς μανίας, ἀλλ' ὅχι ποτὲ σταθερὸν σύστημα, ὡς ἔπρεπε τὰ ᾖναι οἱ νόμοι, οἱ ὅποιοι ἂν ᾖναι σκληροὶ, ἢ καταργοῦνται, ἢ γεννῶσι τὴν ὀλέθριον ἀτιμωρησίαν.

Κάμνιαι τέλος μὲ τοῦτον τὸν στοχασμόν. Τὸ μέγεθος τῶν ποινῶν πρέπει τὰ ᾖναι ἀνάλογον μὲ τὴν παρούσαν κατάστασιν τοῦ ἔθνους. Ἰσχυρότεροι καὶ αἰσθητικώτεροι

πρέπει να ἦναι αἱ ποιναὶ εἰς τὰς σκληρὰς ψυχὰς τοῦ ἔθνους ἐκείνου, τὸ ὁποῖον μόλις ἀφῆκε τὴν θηριώδη κατάστασιν τῆς φύσεως· κεραυνὸς χρειάζεται διὰ τὸν ἄγριον λέοντα, τὸν ὁποῖον ἐρεθίζει, χωρὶς να βλάβῃ τὸ πυροβόλον ὄργανον· Ἄλλ' ὅσον αἱ ψυχὰὶ ἡμερόνονται, εἰς τὴν κατάστασιν τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, ἦγουν ὅσον γίνονται πλέον εὐχίσθηται, τόσοσ πρέπει να μαλακύνεται τῶν ποινῶν ἢ σφοδρότης, διὰ να ἦναι πάντοτε ἀνάλογα τὰ ἀντικείμενα μετὰ τὴν αἴσθησιν.

Γ. « Ἡ ἀυστηρότης τῶν ποινῶν ἀρμύζει πλέον εἰς τὰς δεσποτικὰς κυβερνήσεις, τῶν ὁποίων σκοπὸς εἶναι ὁ φόβος, παρὰ εἰς τὰς μοναρχίας καὶ δημοκρατίας, τῶν ὁποίων ἐλαττέριον εἶναι ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἰσότης. — Εἰς τὰς εὐκράτους πολιτείας, ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος, ἡ ἐντροπή καὶ ὁ φόβος τῆς δυσφημίας ἀρκούν να ἐμποδίσωσι πολλὰς κακίας. Εἰς αὐτὰς ἡ μαγαλητέρα ποινὴ τῆς κακοεργίας θελ' εἶσθαι ἡ ἀπόδειξις αὐτῆς· καὶ ἀκαλυπτός αἱ πολιτικοὶ νόμοι διαρθύνουν εὐκολώτερα τοὺς ἀνθρώπους, αὐτ' ἔχουν χρειαν τῆς ἀυστηρότητος. — Εἰς αὐτὰς ὁ σοφὸς νομοθέτης φροντίζει πλέον να ἐμποδίξῃ παρὰ να κολάξῃ τὰς κακίας, πλέον να δίδῃ χρηστὰ ἔθνη εἰς τοὺς πολίτας παρὰ να ἐπιβάλλῃ ποινὰς. — Ἡ πείρα ἐδειξεν, ὅτι εἰς ὅσας πολιτείας αἱ ποινὰὶ εἶναι μέτριαι, ὁ πολίτης τὰς φοβεῖται τόσοσ, ὅσον ἤλελ' εἰς ἄλλην πολιτείαν φοβεῖσθαι τὰς σκληρὰς. — Ἄν ἐρευνήσῃς τὴν αἰτίαν τῆς εἰς τὸ κακὸν κλίσεως, θέλεις εὐρεῖν ὅτι κακοποιεῦμεν πλέον, διότι δὲν κολάζονται τὰ κακὰ, παρὰ διότι κολάζονται μετρίως. — Ἄς ἀκολουθήσωμεν τὴν φύσιν, ἥτις ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους μάστιγα τὴν ἀισχύνην· καὶ κατ' αὐτὸ, ἡ πλειοτέρα βαρύτης τῆς ποινῆς ἢ νομίζεται ἢ κατασχόνη να ὑποφέρῃ ποινήν. — Ἄν εὐρίσκειται πολιτεία, ὅπου ἡ κατασχόνη δὲν συγκεδεύει τὴν ποινὴν, τοῦτο προέρχεται ἀπὸ τὴν τυραννίαν, ἥτις ἐπιβάλλει τὰς αὐτὰς ποινὰς καὶ εἰς τοὺς κακοεργούς καὶ εἰς τοὺς χρηστοὺς πολίτας. » ΜΟΝΤΕΣΚΙΟΥ, *Esprit des lois*. VI, 961 καὶ

§ XVI.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ.

Ὁ ἀνωφελής τῶν ποινῶν πολυπλασιασμός, ὅστις ποτὲ δὲν ἐδιώρθωσε τοὺς ἀνθρώπους, μ' ἐπαρκίνησε νὰ ἐξετάσω, ἂν ὁ θάνατος ἦναι ἀληθῶς ποινή ὠφέλιμος καὶ δίκαια εἰς τὴν καλῶς ὀργανισμένην πολιτικὴν διοίκησιν. Ἰόθην ἔλαβαν οἱ ἄνθρωποι τὸ δίκαιον νὰ σφάζωσι τοὺς ὁμοίους τῶν; Ὅχι βέβαια ὅθεν γεννῶνται αἱ νόμοι καὶ ἡ ἡγεμονία. Οἱ νόμοι εἶναι τὸ κεφάλαιον τῶν ἐλαχίστων μερίδων τῆς ἰδίας ἐκάστου ἐλευθερίας, καὶ παραστέγουσιν τὴν κοινὴν θέλησιν, ἣτις εἶναι τὸ συνάθροισμα τῶν μερικῶν θελήσεων. Ἀλλὰ ἰ ποῖος ἠθέλησε ποτὲ νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ἄλλους τὴν ἐξουσίαν νὰ τὸν φονεύωσι; ἰ ποῖος συγκατένευσε νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὴν κοινὴν παρακαταθήκην τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, τὸ ἀξιολογώτατον ὄλων τῶν ἀγαθῶν, τὴν ζωὴν του, ἀντὶ νὰ δώσῃ τὴν ἐλαχίστην μερίδα τῆς ἐλευθερίας του¹; Καὶ ἂν αὐτὸ ἀληθῶς συνέβῃ,

1. « Διότι ἡ ζωὴ εἶναι τὸ ἀξιολογώτατον ὄλων τῶν ἀγαθῶν, διὰ τοῦτο καὶ πᾶς ἓνας συγκατένευσε νὰ δώσῃ εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν τὸ δίκαιον νὰ φονεύῃ τὸν φονεύοντα ἄλλους. Οὐδεὶς βέβαια ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν ποτὲ τὸ δίκαιον νὰ τὸν φονεύῃ διὰ πᾶσαν ὁπειανδήποτε πρόφασιν· ἀλλὰ καθεὶς ἐπιθυμῶν νὰ φυλάξῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ζωὴν, καὶ κἀνεὶς μὴ προθέπων τὴν θέλησιν (τὴν ὁποίαν τότε δὲν εἶχε) νὰ στερήσῃ τὴν ζωὴν τοῦ ἄλλου, ὅλοι ἡμεῖς ἐκριναν τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου πράγμα ὠφέλιμον εἰς τὴν κοινὴν ἀσφάλειαν, ὑπερόπσιον καὶ ἐκδίκασιν. Εὐκτα καταλαμβάνει πᾶς ἓνας, ὅτι ὅστις λέγει, Συγκατανεύω νὰ μὲ θανατώσῃσιν, ἂν ἐγὼ θανατώσω

ἵ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὴν κοινὴν γνώμην ταύτην, ὅτι « ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι κύριος νὰ φονεύσῃ « ἑαυτόν ; » Ἴθελ' ἔχειν βέβαια τὴν ἐξουσίαν τῆς ἰδίας του ζωῆς, ἂν ἠδύνατο νὰ τὴν δώσῃ εἰς τοὺς ἄλλους, ἢ εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν ὁλόκληρον.

Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου δίκαιον, ἀλλὰ πόλεμος ὅλου τοῦ ἔθνους ἐναντίον ἐνὸς πολίτου, τοῦ ὁποίου τὸν θάνατον ἔκρινεν ἀναγκαῖον ἢ ὠφέλιμον εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν. Ἄν ὅμως ἀποδείξω, ὅτι δὲν εἶναι οὔτ' ὠφέλιμος, οὔτ' ἀναγκαῖος ὁ θάνατος, θέλω νικῆσειν κρίσιν τόσον ἀξιολογωτέραν, ὅσον ὁ κρινόμενος εἶναι αὐτὸ τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Διὰ δύο μόνας αἰτίας δύναται νὰ κριθῇ ἀναγκαῖος ὁ θάνατος τοῦ πολίτου. Ἡ πρώτη, ὅταν αὐτός, ἂν καὶ στερημένος τῆς ἐλευθερίας μὲ τὴν φυλάκωσιν, ἔχῃ ὅμως

ἄλλον, συλλογίζεται ἐνταυτῇ καὶ τοῦτο· Δὲν θέλω θανατώσειν ἄλλον· ὅθεν ὁ νόμος, τὸν ὁποῖον δέχομαι, θέλει εἰσθεῖν ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ ὄχι κατ' ἐμοῦ. Ἡ συνθήκη αὕτη εἶναι τόσον σύμφωνος μὲ τὴν φύσιν, ὥστε παλλάκις ἔχει χόρον καὶ εἰς τὰς μερικὰς κοινωνίας, ὁποῖαι εἶναι αἱ συνομοσῖαι, εἰς τὰς ὁποίας ὀρκίζονται οἱ συμμέτρη νὰ γύσωσι τὸ αἷμα τοῦ, ὅστις ἐξ αὐτῶν ἀνακαλύψῃ τὴν συνομοσίαν. Ἡ δικαιοσύνη τῆς θανατικῆς ποινῆς θεμελιούται ἐπάνω εἰς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν καὶ συναίνεσιν. Ἄν ὁ θάνατος ᾖ ἀναγκαῖος, εἶναι δίκαιος· ἀλλὰ μένει νὰ ἐξετάσωμεν, ἂν ᾖ ἀναγκαῖος. * Σημ. τοῦ Διδασκ. *

« Ἡ ὑπερβολικὴ πύοτηρότης κατὰ τοῦ ἐνόχου κινεῖ εἰς ἀγανάκτησιν τὴν ἀνθρωπότητα· οὐδ' ἀπεφασίσθη ἀκόμη, κατὰ τὸν φυσικὸν νόμον, μέχρι πόσου ἡ ζωὴ ἐνὸς ἀνθρώπου κρέμεται ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν ἄλλων ἀνθρώπων. » LE BARON DE BIBERSTEIN, Institut. politiq. chap. 4.

τοιχάτας με άλλους σχέσεις, και τόσην δύναμιν, ὥστε
 νὰ κινδυνεύη ἡ εἰρήνη καὶ ἡσυχία ὅλου τοῦ ἔθνους, ἢ
 ὅταν ἡ ζωὴ του δύναται νὰ μεταβάλῃ τὴν παροῦσαν
 πολιτικὴν κατάστασιν. Καὶ τοῦτο συμβαίνει, ὅταν τὸ
 ἔθνος ἀναλαμβάνη, ἢ ἀποβάλλῃ τὴν ἐλευθερίαν του, ἢ εἰς
 καιρὸν ἀναρχίας, ὅταν αἱ ἀταξίαι κρατῶσι τὸν τρόπον
 τῶν νόμων. Ἀλλ' ἐνόσω βασιλεύουν με γαλήνην οἱ νόμοι,
 ἐνόσω ἡ παροῦσα πολιτικὴ κατάστασις ἀρέσκει εἰς ὅλον
 τὸ ἔθνος, καὶ ὑπερασπίζεται ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν με τὴν
 δύναμιν, καὶ με τὴν δραστηκωτέραν καὶ αὐτῆς τῆς δυ-
 νάμειος ὑπόληψιν, ἐνόσω ἡ ἐξουσία εὑρίσκεται εἰς τὰς
 χεῖρας τοῦ γνησίου ἡγεμόνος, ἐνόσω ὁ πλοῦτος ἀγοράζει
 ἡδονάς, καὶ ὄχι ἀξιώματα, δὲν εὑρίσκω κάμμιαν ἀνάγκην
 νὰ φρονεῖται ὁ πτωχὸς πολίτης. Ἢ δευτέρα αἰτία, διὰ
 τὴν ὁποῖαν ἤθελε φανῆν δίκαια καὶ ἀναγκαῖα ἡ ποινὴ
 τοῦ θανάτου, εἶναι, ὅταν ἄλλο δὲν δύναται νὰ ἐμποδίσῃ
 τοὺς λοιποὺς νὰ πράξωσι τὰς αὐτὰς κακίας παρὰ τὸ
 παράδειγμα τοῦ θανάτου.

Καὶ ἂν ἡ πεῖρα ὅλων τῶν αἰώνων, εἰς τοὺς ὁποίους
 ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου δὲν ἐμπόδισε τοὺς τολμηροὺς κα-
 κούργους νὰ βλάπτωσι τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, ἂν τὸ
 παράδειγμα τῶν Ῥωμαίων, καὶ εἴκοσι ἔτη βασιλείας
 τῆς Ἀυτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας Ἐλισάβετ, ἧτις ἔδωκεν
 εἰς τῶν ἐθνῶν τοὺς Πατέρας τὸ παράδειγμα τοῦτο,
 λαμπρότερον παρὰ πολλὰς νίκας ἀγορασμένας με τὴν
 αἱματοχυσίαν τῶν τέκνων τῆς πατρίδος, ἂν ὅλα ταῦτα,
 λέγω, δὲν ἦναι ἱκανὰ νὰ καταπέισωσι τοὺς ἀνθρώπους,
 οἱ ὁποῖοι κυβερνοῦνται πλὴν ἀπὸ τὴν ὑπόληψιν, παρὰ

ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀρκεῖ νὰ ἐξετάσῃ τις τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν ἀλήθειαν ταύτην.

Δὲν κινεῖ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν τόσον ἡ ἐπίτασις, ὅσον ἡ ἔκτασις τῆς ποινῆς· διότι εὐκολώτερον καὶ μονιμώτερον ἐρεθίζεται ἡ αἰσθητικὴ μας δύναμις ἀπὸ τοὺς ἐλαχίστους, ἀλλ' ἐπαλλήλους συνεχεῖς τύπους, παρὰ ἀπὸ τὰς σφύρας, ἀλλὰ προσωρινὰς διαθέσεις. Ἡ ἔξις καὶ ἡ συνήθεια μᾶς κυβερνοῦν ὅλους· καὶ καθὼς λαλοῦμεν, προπατοῦμεν, καὶ πράττομεν ὅλα τὰ πρὸς ζωὴν ἀναγκαῖα, βοηθούμενοι ἀπὸ μόνην τὴν δύναμιν τῆς ἔξεως, οὕτω λαμβάνομεν καὶ τὰς ἠθικὰς ἐννοίας ἀπὸ τῶν πραγμάτων τοὺς συνεχεῖς καὶ μονίμους τύπους. Ἐμποδίζει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ ἀδικήματα ἰσχυρῶς ὄχι τὸ προσωρινόν, ἂν καὶ φρικῶδες, θέαμα τοῦ θανάτου, ἀλλὰ τὸ μακρὸν καὶ ἐπίπονον παράδειγμα τοῦ κακούργου, ὅστις, στερημένος τὴν ἐλευθερίαν, ἀναγκάζεται νὰ ὑπηρετῇ ὡς κτήνος, διὰ νὰ πληρώσῃ μὲ μακροὺς καὶ συνεχεῖς κόπους ὅσων βλάβην ἐπρυξένησεν εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν. Ὁ συνεχὴς λογισμὸς οὗτος, εἰς τοιαύτην ἀθλίαν κατάστασιν θέλω καταδικασθῆν ἐπὶ ζωῆς μ. η. κ' ἐγὼ, ἂν πράξω παρομοίας κακίας, εἶναι πολλὰ δραστικώτερος παρὰ τὸν λογισμὸν τοῦ θανάτου, τὸν ὅποιον κρύπτει πάντοτε ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀνθρώπων ἢ ἀδηλόγητος τοῦ μέλλοντος.

Ὁ τύπος ὁ γινόμενος ἀπὸ τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, ἂν καὶ ἰσχυρὸς, ἐξαλείφεται ὅμως ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τὴν μνήμην, ὅστις πολλάκις λησμονεῖ καὶ αὐτὰ τὰ πλέον οὐσιώδη καὶ ἀναγκαῖα πράγματα, μάλιστα' ὅταν τυχράσ-

σεται ἀπὸ τὰ πάθη. εἶναι κανὼν γενικὸς, ὅτι οἱ σφοδροὶ τύποι τῶν παθῶν ἐκπλήττουν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων· ἀλλ' ὄχι πολὺν καιρὸν· καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἐπιτήδαιοι νὰ γεννῶσι τὰς παραδόξους ἐκείνας μεταβολὰς, αἱ ὁποῖαι μεταβάλλουν αἰφνιδίως τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους εἰς Πέρσας, ἢ Λακεδαιμόνας. Ἀλλ' εἰς τὴν ἐλευθέραν καὶ γαληνὴν διοίκησιν τοῦ ἔθνους, οἱ τύποι τῶν ποινῶν πρέπει νὰ ᾖναι πλέον συνεχεῖς παρὰ ἰσχυροί.

Εἰς μὲν τοὺς πλειοτέρους ἀνθρώπους ὁ φονευόμενος κατὰδικὸς γίνεται ἀπλοῦν θεῶμα, ὀλίγους δὲ τινὰς κινεῖ εἰς συμπάθειαν ἐνωμένην μὲ ἀγανάκτησιν. Τὰ δύο ταῦτα αἰσθήματα κυριεύουν πλέον τῶν θεατῶν τὰς ψυχὰς, καὶ ὄχι ὁ σωτηριώδης φόβος, τὸν ὁποῖον ζητεῖ νὰ ἐμπνεύσῃ ὁ νόμος. Ἐξεναντίας, ὅταν αἱ ποιναὶ ᾖναι μέτριοι, ἀλλὰ συνεχεῖς, τὸ κυριεῦον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ θεατοῦ πάθος εἶναι ὁ φόβος, διότι εἶναι μόνος. Ὅριον λοιπὸν τῆς αὐστηρότητος τῶν ποινῶν πρέπει νὰ γίνεται ἡ συμπάθεια, ἡγουν δὲν πρέπει νὰ κολάζεται τόσον ὁ κατὰδικος, ὥστε νὰ κινῶνται οἱ θεαταὶ εἰς συμπάθειαν, καὶ νὰ πάσχωσιν αὐτοὶ πλέον παρὰ τὸν κολαζόμενον.

Διὰ νὰ ᾖναι δικαία ἡ ποινὴ, πρέπει νὰ ἔχῃ τόσον μόνον αὐστηρότητα, ὅση ἀρκεῖ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν κακίαν. Ἀλλ' οὐδεὶς συλλογιζόμενος ἐκλέγει τὴν ὀλοτελή ἐπὶ ζωῆς στέρησιν τῆς ἐλευθερίας του, ὅσον ὠφελιμώτατον εἰς αὐτὸν ὑποτεθῆ τὸ ἀδίκημα. Ἄρα ἡ ποινὴ τῆς ἐπὶ ζωῆς δουλείας εἶναι τόσον ἱκανή, ὅσον καὶ ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου 1,

1. Τῆς αὐτῆς γνώμης εἶμαι καὶ ἐγὼ μετὰ τὸν συγγραφεῖα, τοῦ ὁμοίου

νά ἐμποδίσῃ καὶ αὐτοὺς τοὺς τολμηροτάτους κακούργους ἀπὸ τὰ ἀδικήματα. Ἀλλὰ προσθέτω, ὅτι εἶναι καὶ ἰκανωτέρα παρὰ τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου· διότι πολλοὶ βλέπουν τὸν θάνατον μὲ ἀτάραχον καὶ γαληνὸν ὄμμα, ἄλλος δι' ἐνθουσιασμὸν μανιώδη, ἄλλος διὰ κενοδοξίαν, ἢ ὅπρῳ μᾶς συνοδεύει πολλάκις κ' ἕως εἰς τὸν τάφον, καὶ ἄλλος διὰ τελευταίαν ἀπελπισίαν, ἥτις τὸν παρακινεῖ νά προτιμήσῃ τὸν θάνατον παρὰ ζωὴν ἀθλίαν· ἀλλὰ τὰ δεσμά, ἢ μαστίγωσις, καὶ τὸ σιδηροῦν κλωβίον, ἀφανίζουν τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν κενοδοξίαν τοῦ καταδίκου, καὶ ἡ ἀπελπισία γίνεται εἰς αὐτὸν ἀρχὴ νέων κακῶν, ὅχι τελευτὴ τῶν παλαιῶν. Ἵποφέρει εὐκολώτερον ἢ ἀνθρώπινος ψυχὴ τοὺς σφοδροὺς, ἀλλὰ προσωρινούς πόνους, παρὰ τὴν συνεχῆ καὶ πολυχρόνιον ἀηδίαν· διότι συμπυκνοῦται, νά εἶπω οὕτως, καὶ συστρέφεται πρὸς

τὰ ἐπιχειρήματα κάμνουν τύπους βαθεῖς καὶ πληροφοροῦν ἐξανάγκης τὴν ψυχὴν. Ἀλλὰ πρέπει νά σημειώσω, ὅτι ἐλησμόνησεν ἐδῶ (καὶ ἔκαμε καλὰ νά λησμονήσῃ) τὴν πρὸς τὸν κακούργον συμπάθειαν καὶ φιλανθρωπίαν. Εἰς τὰ δεσμά, εἰς τὴν μαστίγωσιν, εἰς τὸ σιδηροῦν κλωβίον, ἢ ἀπελπισία γίνεται εἰς αὐτὸν ἀρχὴ νέων κακῶν, ὅχι τελευτὴ τῶν παλαιῶν. Ἡ ποινὴ τῆς ἐπὶ ζωῆς δουλείας εἶναι φοβερωτέρα καὶ αὐτοῦ τοῦ τροχῦ, σκληρότερα καὶ παρὰ τὸν σκληρότατον θάνατον· ἀλλ' ἐπειδὴ δίδει συχνὰ καὶ μόνιμα παραδείγματα, εἶναι δραστηκωτέρα, καὶ ἀκολουθῶς προτιμωτέρα τῆς θανατικῆς ποινῆς, ἢ ὅποια δὲν μένει πλὴν πολλὰ μικρὴν διαστήμα χρόνου, καὶ πολλάκις καταφρονεῖται ἀπὸ τοὺς τολμηροὺς κακούργους. Τοῦτο εἶναι κατὰ τὴν γνώμην μου, τὸ ἀλκοῦς αἴτιον, διὰ τὸ ὅποιον εἶναι προτιμωτέρα τοῦ θανάτου ἢ μακρὰ καὶ ἐπίπονος δουλεία. Σημ. τοῦ Διημοτ.

ὀλίγον διάστημα καιροῦ εἰς ἑαυτήν, διὰ να πολεμήσῃ καὶ νὰ ἀποβάλλῃ τοὺς σφοδροὺς πόνους· ἀλλ' ἀτονεῖ καὶ ἐκλύεταὶ ὅταν οἱ πόνοι ἦναι συνεχεῖς καὶ μακροί. Ὁ θάνατος τοῦ ἐνόχου δὲν δίδει πλὴν ἓν μόνον παράδειγμα ποινῆς εἰς τὸ ἔθνος. Ἀλλ' ἡ ἐπὶ ζωῆς δουλεία δίδει συχνὰ καὶ μόνιμα παραδείγματα. Καὶ ἂν ἦναι ὠφέλιμον νὰ βλέπωσιν οἱ ἄνθρωποι συνεχῶς τῶν νόμων τὴν δύναμιν, ἔπρεπεν ἀκολουθῶς νὰ ἦναι συνεχεῖς καὶ αἱ ποιναὶ τοῦ θανάτου· ἀλλ' ἡ συνεχῆς ποινὴ τοῦ θανάτου ὑποθέτει συνεχῆ ἀδικήματα, ὑποθέτει, ὅτι δὲν φοβίσει ἱκανῶς τοὺς ἀνθρώπους, ἤγουν ὅτι εἶναι καὶ δὲν εἶναι ἐνταυτῷ ὠφέλιμος.

Ἡ ἐπὶ ζωῆς δουλεία, ἢ θελ' ἴσως εἰπεῖν τις, εἶναι ἐξίσου ἐπίπονος καθὼς καὶ ὁ θάνατος, καὶ ἀκολουθῶς ἐξίσου σκληρά. Εἰς αὐτὸ ἀποκρίνομαι, ὅτι ἂν συγκεφαλαιώσωμεν ὅλας τὰς δυστυχεῖς τοῦ χρόνου στιγμὰς τὰς ὁποίας αἰσθάνεται ὅστις ἐστερήθη τὴν ἐλευθερίαν του, ἡ διηνεκής δουλεία εἶναι ἴσως καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου σκληροτέρα· ἀλλ' αἱ στιγμαὶ αὗται εἶναι διαμοιρασμένα εἰς ὅλον τῆς ζωῆς τὸ διάστημα, ἡ δὲ ποινὴ τοῦ θανάτου προβάλλει ὅλην αὐτῆς τὴν ἰσχὺν εἰς μικρὸν χρόνον διάστημα. Εἶναι ἀκόμη ἡ ποινὴ τῆς δουλείας ὠφελιμωτέρα κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐκπλήττει πλέον τὸν θεατὴν παρά τὸν πάσχοντα· διότι ὁ πρῶτος θεωρεῖ ἐνταυτῷ ἄλλων τῶν δυστυχῶν στιγμῶν τὸ κεφάλαιον, ἀλλ' ὁ δεύτερος ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν δυστυχίαν τῆς παρούσης στιγμῆς νὰ συλλογισθῇ τὴν μέλλουσαν. Μεγαλήτερον φαίνονται πάντοτε τὰ κακὰ εἰς τὴν φαντασίαν. Ὁ πάσχων εὕρισκει τρόπους

παρηγορίας, τοὺς ὁποίους οὔτε γνωρίζουν οὔτε πιστεύουν οἱ θεαταί, διότι κρίνουν κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν αἴσθησιν, τὴν σκληρυμένην ψυχὴν τοῦ πάσχοντος.

Ἐξεύρω, ὅτι ἡ δύναμις νὰ ἀναπτύσῃ τις τοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς του, εἶναι τέχνη, τὴν ὁποίαν διδάσκει ἡ ἀνατροφή· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ κλέπτης, παραδείγματος χάριν, δὲν ἔμαθε τὴν τέχνην ταύτην, δὲν ἀκολουθεῖ ἐκ τούτου, ὅτι οὐδ' ἐνεργοῦν εἰς αὐτὸν οἱ λογισμοὶ τῆς ψυχῆς του. Τοιοῦτος εἶναι σχεδὸν ὁ συλλογισμὸς, τὸν ὁποῖον κάμνει ὁ κλέπτης, ἢ ὁ φονεὺς, ὅταν διὰ ποινήν τῆς κακίας του προσμένη τὴν ἀγχόνην, ἢ τὸν τροχόν.

« Πόλους νόμους μὲ ἀναγκάζουν νὰ σέβωμαι; Κατ' αὐ-
 « τοὺς, ὁ πλούσιος διαφέρει παντάπασιν ἀπ' ἐμέ· αὐτὸς
 « μοῦ ἀρνεῖται μικρὰν ἀργυρίου βοήθειαν, τὴν ὁποίαν
 « ζητῶ, καὶ μὲ πέμπει εἰς ἐργόχειρον, τοῦ ὁποίου τὸν
 « κόπον δὲν ἐδοκίμασε ποτέ. Ἰ Τίς ἔθηκε τοὺς τοιούτους
 « νόμους; Οἱ πλούσιοι καὶ οἱ δυνατοὶ, οἱ ὁποῖοι δὲν
 « ἐκκαταδέχθησαν ποτέ νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν ῥυπαρὰν
 « τοῦ πτωχοῦ καλύβην, διὰ νὰ τὸν ἴδωσιν, ὅταν μοι-
 « ράζῃ τὸν ξηρὸν καὶ πεπαλαιωμένον ἄροτον εἰς τὰ πει-
 « νῶντά του τέκνα, καὶ τὴν κλαίουσαν γυναῖκα. Ἄς
 « διαρρήξωμεν τοὺς τοιούτους δεσμοὺς, ἐπειδὴ εἶναι ὀλέ-
 « θριοι εἰς τοὺς πλειοτέρους, καὶ ὠφέλιμοι εἰς ὀλίγους
 « τινὰς ἀσπλάγχνους τυράννους. Ἄς πολεμήσωμεν τὴν
 « ἀδικίαν εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχὴν της. Ἐπιστρέφω εἰς τὴν
 « πρώτην κατάστασιν τῆς φυσικῆς αὐτονομίας μου, ὅπου
 « θέλω ζῆσειν ἐλεύθερος καὶ εὐτυχὴς πρὸς ὀλίγον καιρὸν
 « μὲ τοὺς καρποὺς τῆς ἀνδρίας μου. Θέλει φθάσειν ἴσως

« ἡ ἡμέρα τοῦ πόνου καὶ τῆς μετανοίας· ἀλλ' ὁ πόνος
 « θέλ' εἶσθαι ὀλιγοχρόνιος, καὶ διὰ μίαν ἡμέραν πόνου,
 « θέλω ἀπολαύσειν πολλῶν ἐτῶν ἐλευθερίαν καὶ ἡδονήν.
 « Συνωδευμένος μὲ ὀλίγους τινὰς ὑποκειμένους τῆς ἐξου-
 « σίας μου, διορθῶν τῆς τύχης τὰ σφάλματα, κ' ἔχω
 « τὴν εὐχαρίστησιν νὰ βλέπω χλωμούς καὶ τρέμοντας
 « ἔμπροσθέν μου τοὺς τυράννους τούτους, οἱ ὅποιοι μὲ
 « ὑβριστικὴν ἀλαζονείαν μὲ κρίνουν ὑποδεέστερον καὶ
 « ἀπ' αὐτὰ τὰ τρεφόμενα εἰς τὰς αὐλὰς τῶν κτήνη. »
 Παραστένεται τότε εἰς τὸν νοῦν τοῦ κακούργου καὶ ἡ
 Ὁρθοκεία, τὴν ὁποίαν κακομεταχειρίζεται, καθὼς καὶ ὅλα
 τὰ ἄλλα, καὶ δείχνουσα εἰς αὐτὸν εὐκόλον τὴν μετάνοιαν,
 καὶ βεβαίαν σχεδὸν τὴν ἐλπίδα τῆς αἰωνίου μακαριότη-
 τος, σμικρύνει κατὰ πολλὰ τὴν φρίκην τῆς τελευταίας
 τραγωδίας.

Ἀλλ' ὅστις συλλογίζεται, ὅτι κινδυνεύει νὰ περᾶσῃ
 πολὺ μέρος, ἢ καὶ ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς του, εἰς
 τὴν δουλείαν καὶ εἰς τὸν πόνον, ἔμπροσθεν τῶν ἰδίων
 συμπολιτῶν, μὲ τοὺς ὁποίους ἐξῆ ἐλεύθερος, καὶ νὰ γενῆ
 δούλος αὐτῶν ἐκείνων τῶν νόμων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐπρο-
 στατεύετο πρότερον, παραβάλλει ὅλα ταῦτα τὰ κακὰ μὲ
 τὸ ἀθέβαιον τῆς ἐκβάσεως τῶν ἀδικημάτων, καὶ μὲ τὴν
 ὀλιγότητα τοῦ καιροῦ τῆς ἀπολαύσεως καὶ τῆς ὠφελείας·
 καὶ ἐντυπώνεται βαθύτερον εἰς τὴν ψυχὴν του τὸ παρά-
 δεῖγμα τῶν κολαζομένων ἐπὶ ζωῆς διὰ τὰς ἀφροσύνας
 των, παρὰ τὸ θέαμα τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου, ἡ ὁποία
 τὸν σκληρύνει ἀντὶ νὰ τὸν διορθώσῃ.

Εἶναι πρὸς τούτοις βλαβερὰ ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου,